M. T. B. COLLEGE, SURAT
Manuscripts Library

No. Ref.
Ser. 1439

Title: Ramachandra Chandrika

1439

In Complete

		Ramachandra Chandrika	Title
		Anandvan	Author
			Editor
810			Year, Vols.
			Publisher
1439		Pages 1 to 20	Remarks

स्तत्व विज्ञानमात्रेण जीवन्मुक्तो भवेन्नरः ॥ऽणिमादिकमैश्वर्यमचिरादेव जाय
ते ॥४६॥ इति श्रीराममंत्रराजार्थः ॥ मनुष्वेतेषु सर्वेषामधिकारोस्ति देहिनां मु
मुक्षूणां विरक्तानां तथा चाश्रमिणां सदा ॥४७॥ रामो ध्येयः प्रणववतां यतीनां तु
विशेषतः ॥ अत एव तारकं वै मंत्रराजस्य यत्स्फुटं ॥४८॥ रामेति परमं जाप्यं तारकं ब्र
ह्मसंज्ञितं ॥ तथा च राम रामेति ह्येतत्तारकमुच्यते ॥४९॥ इत्याद्याः श्रुतयः संति स्मृतयश्च
सहस्रशः ॥ एतदेव विमुक्तो श्रीरुद्रः कथयति स्वयं ॥५०॥ मुमूर्षोर्मणिकर्णिकायामर्द्धोदके
निवासिनः ॥ऽहं दिशामि मंत्रं तारकं ब्रह्मसंज्ञितं ॥५१॥ ब्रह्मैव जानकीनाथ इति पा
राशिवोक्तितः ॥ रुद्रसुतारकं ब्रह्म संख्यायस्वेति श्रुतेरपि ॥५२॥ सर्वेषामधिकारो वै ह्या
वद्यादेशिकोत्तमैः ॥ऽगस्त्यसंहितायां तु प्रतिलोमानुलोमजाः ॥५३॥ लोकाश्चांत्यजा
पर्यंतं सर्वेप्यत्राधिकारिणः ॥ श्रुतिब्रह्माण्डषड्वर्णस्मृतिर्वर्णद्वयात्मके ॥५४॥ द्वयोर्वि

रोधः संक्रमो सो॰ नाशपतेत ह्यवस्थया॥ श्रुतिस्मृतिविरोधे तु श्रुतिरेव बलीयसी॥१५५
गुर्वस्तमयमाश्रित्य कर्मकर्मेतन्नियामकं॥ षडुंग्रबोलग्नादीनां त्रयाणां च हि वसी
१५६ न्यायेच देवश्री कैद्रेणाव कृत्ह्लं तारकेपरं॥ तथा वाद्ग्गस्य॥ ॥ मंत्रोयस्य पदस्य
ब्राह्मणादिक रूपतः॥१५७ समंतयोगिनो नियमस्यानंद विदात्मनोऽइतिरामपदे नासी
मरंत्रे ह्यात्रिधीयते॥१५८॥ इत्यधिकारनयः॥ ॥ उपयाजिषेकं च दूषामिदीक्षां विधि
मनु मंत्रेषु संग्रह॥ न्यासमनपीतेनापि विनायेनन सिध्यति॥१५९ मधुमासेन वृद्धं च माधवे
रत्नसंचयः॥ मरणं भवति ज्येष्ठे चाषाढे बंधुविनाशनं॥१६०॥ स्मृतिः श्रावणे न्यूनं नवे
द्भाद्रपदे क्षयः॥ प्रजानाश आश्विने मासि सर्वतः शुभमेव हि॥१६१ ज्ञानं स्यात्कार्तिके सौख्यं
मार्गशीर्षे भवेत्पौषे ज्ञानक्षयो माघे भवेन्मेधाविवर्द्धनं॥१६२ फाल्गुनेपि समृद्धिः २
स्यान्मलमासं परित्यजेत्॥ इतिमासशुद्धिः॥ रवौ गुरौ सिते सोमे कर्त्तव्यं बुधशुक्रयोः॥
१६३

इतिवारशुद्धिः॥ अश्विनीरोहिणीस्वातिविशाखा पूर्णहस्तकं ज्येष्ठोत्तरत्रयेषुं च तथा
मन्वाभिषेचनं॥१६४ गौरितंत्रे॥ ॥ रोहिणी श्रवणार्द्राच धनिष्ठा चोत्तरात्रयं॥ पुष्यः शत
भिषक् चैव दीक्षानक्षत्रमुच्यते॥१६५ इतिनक्षत्रशुद्धिः॥ पूर्णिमा पंचमी चैव द्वितीया सप्त
मी तथा॥ त्रयोदशी च दशमी प्रशस्ताः सर्वकामदाः॥१६६ मंत्रसारसंग्रहे॥ द्वितीयापं
चमी वापि षष्ठी वापि विशेषतः॥ द्वादश्यामपि कर्त्तव्यं त्रयोदश्यामथापि वा॥१६७ इति
तिथिशुद्धिः॥ पंचांगशुद्ध दिवसे रवौ दये शशितारयोः॥ शुभस्थकोदये शुद्धलग्ने नादश
शोधितं॥१६८ चंद्रतारानुकूलेषु सुशस्यते सर्वकर्मसु॥ इतिकालशुद्धिः॥ सूर्यग्रहण
काले तु नान्यदन्वेषितं भवेत्॥ सूर्यग्रहणकालेन समानो नास्ति कश्चन॥ तत्र यद्यत्कृतं
सर्वमनंतफलदं भवेत्॥ न मासतिथिवारादि शोधनं सूर्यपर्वणि॥ ददाति चेष्टसिद्धिं
यत्तस्मिन्काले गुरोर्नरः॥१७० सिद्धिर्भवति मंत्रस्य विनायासेन वेगतः॥ अतस्तत्रैव

रामस्य मंत्रतीर्थनिषेवनं ॥ १७१ कर्तव्यं सर्वयत्नेन मंत्रसिद्धिमभीप्सुभिः ॥ द्वय नी १
एवादकालः त्वपासकसुश्रुद्धात्मा गुरुं यत्नेन तोषयेत् ॥ १७२ स्ववित्तस्वित्तकायेन भक्ति
श्रद्धासमन्वितः यथा ददाति संतुष्टः प्रसन्नो वरदामनुं ॥ १७३ स्वयमेव तथा सेवामिति
कर्तव्यताक्रमः । गुरुर्विशुद्धः प्रागेव शुद्धात्मा सत्तमे दिने ॥ १७४ संकल्प्य पापक्षयकं स्व्यसंक
रारापणंश्रुतं कुर्यान्नादिमुखं श्राद्धं पूर्वकं स्वस्तिवाचनं ॥ १७५ स्वगृहे श्रोत्रको
एानंदतो हि दद्यात्तत्वे स्वतंत्रि वेदिके ध्वजनीलपीतसितासितैः ॥ १७६ सर्वतो चंद्रमालि
रख्यातत्र धान्यपुंजे लिखेद्यं । निधाय कलशं तत्र तीर्थतोयसुशोभितं ॥ १७७ वेष्टितं वस्त्रयुग्मे सरितं
नपंचरत्नसमन्वितं । नानाचाम्रपल्लवस्तनाद्यं शाखाभिरुपशोभितं ॥ १७८ नालिकेर
फलोपेतं मंगलैः परिताहतैः । सर्वोषधसमायुक्तं रवातत्राईयेद्द्विः ॥ १७९ सूर्य १०
गुः सामस्तकेशम्मार्तैः पोराणिकैरपि मंत्रैः रारामिके श्रेय वेत्तवेद्वैम
येत् १८०

कारयेद्ब्राह्मणान्यासः ॐ डलायुक्तिनत्तदौः । श्रावयेत्तेसुसूक्तानि मंत्रविधं सवैः श्रु
तैः ॥ १८१ गुरुसत्कल्पविधिना ततः शुद्धात्मा यथावसरं । न्यासजालं विन्यस्य विधिवत्तत्र
पूजयेत् ॥ १८२ स्वजनीयैश्चपूर्वोक्तं साधनैः पुरुषोत्तमं । पूर्वोक्तन्यायगीताद्यैरुत्सवं तत्र
कारयेत् ॥ १८३ पुष्पस्त्रीत्याग्रहस्तेन्यादद्यादक्षुविस्तरे । गंधपुष्पं बुतोबलसद्दास
पूपलादिके ॥ १८४ भोजनं चान्नपानीयैरन्यैर्न्यापिप्रदीयते । एवं तत्रोत्सवं कृत्वा रात्रौ जाग
रणं चरेत् ॥ १८५ एवं दिवा च रात्रौ च रात्रिकालं जपयत्सुतोष दृष्ट हवनं जपेत्तत्र एतांते दिनि
श्रीगुरुः ॥ १८६ [illegible] तथा प्रातः पूर्ववत्समाचरेत् । संकल्पविधिवद्राम मम भक्तिकार्य
तथा चरेत् ॥ १८७ वसिष्ठसंहितायां तु कुंडलक्षणमीरितं तथाहि हस्तप्रमाणनागे
[illegible] कारयेद्बुधः ॥ १८८ षड्द्वादशप्राशस्त हस्तैः षोडशैर्वा समे ततः । चतुर्द्वारसमा
युक्तो लोरं गाधैस्तैः रूतैः ॥ १८९ ॐ ईं तन्मध्ये [illegible] कारयेत्कुंडकं ॥ वितास्तिद्वय

खातेयं कुंडे मचतुरंगुलं ॥१८९॥ विप्राणां क्षत्रियाणां च तदंगुलत्रयसंस्थितं । वैश्यानां द्व्यं-
गुलाधिकं शूद्राणां हस्तमात्रकं ॥१९१॥ प्रथमा मेखला तत्र द्वादशांगुलविस्तृता । च-
तुर्भिरंगुलैः सम्यक् विस्तीर्णसमंततः ॥१९२॥ तस्या श्चोपरि च श्रः स्यात् चतुरंगुलमु-
न्नतः । उपष्ठाभिरंगुलैः सम्यक् विस्तीर्णस्तु समंततः ॥१९३॥ तस्योपरि पुनः कार्यो व-
प्रः सोपि तृतीयकः । चतुरंगुलविस्तीर्णः चोन्नतस्तत्र योविधः ॥१९४॥ योनिं कुप-
श्चिमे भागे प्राङ्मुखां मध्यसंस्थितां । षडंगुलैश्च विस्तीर्णां चायाता द्वादशांगुलैः ॥१९५॥
एकांगुलेन तो गजेष्ठवस छिद्रा मध्यमोन्नता । कंठोष्ठयवमात्रः स्यात् कुंडे एककरमात्रके ।
१९६ कंठो यत्नेन कर्त्तव्यो मुक्तिमुक्तिफलेप्सुभिः । नाभिरप्यथ वा कुंडे मेकमेखलके
न वेत्ता ॥१९७॥ एवं लक्षणसंयुक्तं कुंडमिष्टार्थसिद्धिदं । अपने क दोषदं कुंडं यत्र न्यूना-
धिकं यदि ॥१९८॥ तस्मात् सम्यक् परीक्षेत ॥ऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽ॥

१२

विप्रादिवर्णक्रमिक ताम्र इत्युमां चरखंडिकां ... कर्मणि ॥१९९॥ ...
रेचयवा चायबीशा ... दीपकल्पयेत् । हस्तोन्नतो च विस्तीर्णो चतुरस्त्रं समंततः
२०० इति ... शालिवेदुलचरणेश्च नीलपीतसितासितैः । तत्राष्टपत्रकमलं कृत्वा
तपरि वृत्तं ॥२०१॥ सोमसूर्याग्निबिंबं च तथा कुर्याद्विचक्षणः । ... चतुरस्रं च बहिस्तस्य च को-
णे केसिकोत्तरे ॥२०२॥ पीतं पूर्वं सितं दक्षं पश्चिमे चोत्तरं तथा । रक्तं च दक्षिणे ... पाद च ल व-
श्रेष्ठं लिखित ॥२०३॥ नैरत्ये नीलवर्णं तु वायव्ये धूम्रवर्णकं । ईशाने ... मध्य प-
द्यं कोमनः ॥२०४॥ ... गदा ... धनुर्बाणा ... मंडले विलिख्य वर्णकैः सम्यक् तत्र
वै समर्चयेत् ॥२०५॥ न्यायार्जितैः साधनैश्च दानहोमार्चनादिकं । कुर्यात् वेदधर्मे याति
... पिद्विजः ॥२०६॥ कुंडात्तरे ... यानु ... तिविदिकोलवदो
... विद्भीतिवे ॥२०७॥ चतुरस्त्रं विधसया दोसमपंचाङ्गुलं कमोत्त ॥

तृतीयांशेन गर्तं स्यात्तदंतर वृत्त शोभितं ॥२०८ खाचा समं तिर्यगूर्ध्वं तदधः शोधयेद्बुधः । चतु
र्थांशेनांगुलस्य शेषार्धार्धं तदंततः ॥२०९ रम्यो यमे खलो खाते शिष्टमार्धं न कारयेत् । कुर्यात्त्रि
भाग विस्तार मेखुलेन समायतां ॥२१० सार्धमेखलकं चास्यात्तदधस्तु मुखं त्न वत् । चतुरंगुल वि
स्तारं पंचांगुलमथापि वा ॥२११ त्रिद्व्यंगुलकं तस्य मध्यं तं तु मुखं शोभनं । सुरविरं केठ दशस्या । दि
शो द्वावकनीयसी ॥२१२ शोषदं दंडुक तं यथा रुचि विचित्रकं चतुष्कोणसमायुक्तं दलमात्र
स्वोल्वंत् ॥२१३ चतुष्कं शोभनं हस्तं द्व्यंगुलं विदधीत वा । यथा लापी कंगोष्ठं केरु चिरं दशपते दं१
तथा ॥२१४ पालीशापत्रेनिः छिद्रं रुसिरसं कस्य चोन्मुनं विदधामद्धाग्र खपत्र संक्षिप्तं सदामक
ण ॥२१५ इति स्रुक्स्रुवलक्षणं ॥ ॥ ततः कुंडस्थलं सम्यग्गोमयेनोपलिप्य च । पादौ च क्षि
प्त्वा कुर्याद् उपविष्टः सुविष्टरे ॥२१६ प्राणानायम्य मनसा जपन् मंत्रं मननं धीः । यावन्मरु १२
तरं तिसर्वं गिधपिनिश्चलः ॥२१७ संकल्प्य स्थंडिले कुंडे कृत्वा लेखा त्रय मध्यतः षट्कोणं वा

त्रिकोणं वा । वह्निमंत्रादधीत वै ॥२१८ प्रोक्ष्योपसार्य तत्पश्चाद्धृत्वा विष्टरमादरात् । लक्ष्मीमृतुम
तीं तत्र प्रमोर्नो रायणस्य च ॥२१९ याम्यधर्मेण संजातमग्निं तत्र विचिंतयेत् । अमथ्य विधिनैवा
ग्निमादितानेरदादपि ॥२२० पानीयवादधीतात्र कुशैः प्राज्ञात्वयन्नतः । संप्रोक्ष्य याग्निके
कोरः स्रुनः प्राज्ञो लक्ष्ये दपि ॥२२१ प्राणायामं ततः कृत्वा परिस्तीर्य कुशांकोरः । न्यस्य स्वा कोवि
धानेन वा स्नुस्नुदवादिनिन्नुने ॥२२२ ऋपात्राण्यासादविविधिदिख्य मंत्रेण मंत्र वित् । तान्येव च द्र
पवित्रेण चानाना निविधायचे स्तुनः प्रोक्षणानये त्यात्र परिस्फुर्य स्नुनौ कुत्वानाहजो चतान्यवि ॥
तेत्रात्सुय निधायत्व ॥२२४ दिक्षु सस्यां तत्यात्र संलीते षक्यन्ते पुधे । तत्रार्चयेत्समंत्रे विष्णुं च स्याए
व्रुलएव्रेयेत् ॥२२५ पात्र्यसंस्कृत्य विधिवत् स्रुक्स्रुवा वामितिं भुवन्नग नोधिनाम्नि के वक्के वि
होतिं समाचरेत् ॥२२६ अष्टावदेश तारेश्वा चे के क सतक मीणं । जुहुयादक्षिते वक्को वोषडंतं स
मापयेत् ॥२२७ कर्मांतरे समारभ्य तत्वाणं वै समापयेत् । इदमस्मानादनिमुरवाजा काजनेलु कुर्यात् नरे ।
२२८ इत्यग्निमुखं । एवमग्नेः समुत्पन्ने वैसार्वमप चेत्सं सांगावा दनमत्रा ओ स्तुजये दद्धुनायकारार

समिदाज्यचरूणां च प्रत्येकं षोडशाहुतिः । जुहुयान्मूलमंत्रेण परिवारस्य एव वा ॥२३०॥ ति
लोकनायकादिभ्यः सर्वेभ्योप्याहुतिं हुनेत् । द्वारेण पूर्वतोऽस्य स्वरस्याहुतियानुगः ॥२३१॥
कुर्वीत मनसा तत्र ब्रह्मणा न दवासये । नरहरयेच्च हुनेत्कृपा सर्वेभ्यः समनोदरेः ॥२३२॥ दा
रवीहेतुरेतस्य कुर्यादेव हुनेद्या ततः । ऋंपंगादिवेदवीतेभ्यः तेभ्यः प्राज्याहुतीः पृथक् ॥२३३॥
ततः स्विष्टकृतं जुत्वा पूर्णाहुतिं समाचरेत् । तेन विधिना सम्यक् परिषिच्य समंततः ॥२३४॥
प्राणितामार्गनिंकवाद्य च ब्रह्मदक्षिणा । स्वस्वविधानुसारेण लोभमोहविवर्जितः ॥२३५॥ ततो
ब्राह्मणमुख्यान् स्वभूषणाद्यैर्भोजयेत्ततः । ऋपश्चिमभागतं देवं पुनः स्थानं नियोजयेत् ॥२३६॥ अ
न्येषां ततः प्राप्य स्कंदं प्रमाणं तं कृत्वा रामगायत्र्या ततस्तस्मिन् बलिं हरेत् ॥२३७॥ सर्वत्र
२ देव वापि धर्मस्य वास्तौ तादृशे वीथसा । नित्यनैमित्तिकं काम्यमेतदर्थिभिः स्वेच्छया ॥२३८॥ सर्वत्र स्कंद १९
यत्रार्द्धं ऋषिकारारोपणं तथा । ऋपादावेव कुर्वीत कर्मणास्फट्यार्थतः ॥२३९॥ इति होमविधिः

श्री ।
कलशस्थाय रामाय दद्यात्पुष्पांजलिं पुनः । ततः स्थाप्य पानीयं तेन मन्त्रमकल्मषं ॥२४०॥
प्राणान्नाय च विधिवत् दूतं शुद्धिं विधाय च । सुरास्त्वामिति मंत्रेण बकुलिर्ब्राह्मणैः सह ॥२४१॥ ऋभि
षिंचेत्तं मूर्द्धिन तद्दत्तकलशोदकैः । सुरास्त्वामभिषिंचंतु ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥२४२॥ वासुदेवो
जगन्नाथस्तथा संकर्षणो विभुः । प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च भवंतु विजयाय ते ॥२४३॥ ऋपाखंडलो ग्नि
र्भगवान्यमो वा नैर्ऋतिस्तथा । वरुणः पवनश्चैव धनाध्यक्षस्तथा शिवः ॥२४४॥ ब्रह्मणा स
हिता ह्येते दिक्पालाः पांतु वः सदा । कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्मेधा पुष्टिः श्रद्धा क्रिया मतिः ॥२४५॥
बुद्धिर्लज्जा वपुः शांतिर्माया निद्रा च भावना । एतास्त्वामभिषिंचंतु राहुः केतुश्च संस्थिताः ॥२४६॥
देवदानवगंधर्वा यक्षराक्षसपन्नगाः । ऋषयो मनवो गावो देवमातर एव च ॥२४७॥ देवपत्न्यो द्रु
मा नागा दैत्याश्चाप्सरसां गणाः । अस्त्राणि सर्वशास्त्राणि राजानो वाहनानि च ॥२४८॥ औषधानि
रत्नानि कालस्यावयवाश्च ये । सरितः सागराः शैलास्तीर्थानि जलदा नदाः ॥२४९॥ एतास्त्वाम
भिषिंचंतु सर्वकामार्थसिद्धये । इति वसिष्ठसंहितायां अभिषेकमंत्राः ॥ नारायण ... स्वय
रामः श्रेष्ठः संनिदधातु वै ॥२५०॥ सर्वगः सर्वतोऽप्यस्ति प्रसीदतु दयानिधिः । इति संस्कृत्य संस्कार

तज्जलेन निषिंचयेत् ॥२५१ परिधाप्य शुभ्रवासस्त्रं चंदनादि विलिप्य च । ॐ उल्लेयौ मु त्रियं च धारयि
त्वा न्यसेत् ततः ॥२५२ देहस्थ वीमात्रकाः सैव तत्त्वन्यासं विधा । ऋष्यादि तन्मूर्तिपंजरं न्यासमथ्या दन्यासम
थ ॥२५३ एवं विद्धि षिव शिष्य तनावेवं विन्यसेत् । ततस्तच्छिरसि स्वस्य हस्तं दत्वा शतं जपेत् ॥
२५४ ॥ पुष्पोत्तरं ततो मंत्रं दद्यात् उदकपूर्वकं । पात्रयोः स्वल्पफलदोषाः स्वैवमुदीरयेत् ॥२५५ प्रसन्न
करदत्तस्तौ शिष्याय गुरु निर्गुणः । स्वतो ज्योतिर्मयी विद्यां गच्छेती भावयेद् गुरुः ॥२५६ ॥ प्राग् तेनाव
यष्ठि षोधन्योस्मीति विशेषतः । कृतकृत्यस्तथाशिष्यः सर्वं तस्मै निवेदयेत् ॥२५७ यद्यथा वस्त्र
तं द्रव्यं गुरवे द्रष्टव्यं ततः । गो भू हिरण्य विपिन स्त्रद्रव्य क्षेत्रादिकं बहु ॥२५८ न चेद् दद्यात् तद्दद्यात् तद्
शोशमथापि वा ॥ पले शादन्न वस्त्रादि दद्याद् वित्तानुसारतः ॥२५९ श्रीभागवते ॥ ॥ इत्यादेव द्वि
सन्निध्यैः कर्तव्यं गुरुनिकृते यद्वै विशुद्धभावेन सर्वथा ल्पार्पणेश्वरा विति ॥२६० ॥ प्रकारीतरमाली
गुरुं च तेन तोषयेत् । गुरुपुत्रकुलं नादीस्तोषयेत् कनकादिभिः ॥२६१ अर्दणा निम्यबहुधा तप्रा	१५
दिन संपूर्णे । एवं मुके प्रकारेण गुरवे दत्त दक्षिणा ॥२६२ तत तर्पयेत् धात्मानेम च विप्रौ धनो
जयेत् तेन्यादक्षिणादत्वा सर्वं तत्परिहरये त् ॥२६३ ब्राह्मणा श्रीविचो निम्ब धूत्वा श्री जिः समे छिदः ॥
पि

१
स्त विसर्जयेत् गुरुं वादी तो मंजीत मंत्र वित् ॥२६४ एवं लब्ध्वा मनुर्विप्रः कृतार्थः स्यान्न संशयः ।
इति दीक्षा प्रकारः ॥ दीक्षां च स्थ संक्षिप्ता मशक्तावार्य समता ॥२६५ तन्त्रसारेपि दिवस्थानदादीक्षा
गुरुस्त्रां शीघ्रं पतः । नतिथिर्न व्रतं होमो न स्नानं न जप क्रिया ॥२६६ दीक्षायां कारणं किं तु स्वेच्छाव
शुसं गुरु पतितो तदेव लग्नं वृद्धिं नेत देव ताराबलं चंद्रबलं तदेव । विद्याबलं दैवबलं तदेव लक्ष्मी
स्म पतेते द्विधुर्यु मीरा मि ॥२६७ इति दीक्षा सामान्यकालः । सुदृढैः सर्वतो नद्रेनवकुले निध्ययरा मासो
दके गेधपुष्पस्ये यामथितं तत्र सैकृते ॥२६८ सर्वौषधीपंचरत्नपंचपल्लव संयुते । ततो देवार्द्धेनैकुम्भ
कुंभेन दक्षां तनवेशते ॥२६९ शिष्यस्य लंकृतैर्वेद्यामुपाग्निमुपवेशयेत् । मंत्रितप्रोक्षणीतोयेः पूंभातिं
कैवल्ये स्वथा ॥२७० मूलमंत्रेण । ॥ च्चालमंत्रेत्तर सिच्छ्रियेत् । पंचसंपादयेन्मंत्रं हस्तं शिरसि विध्य
स्यन् ॥२७१ सामृत्विध्युततो दद्याद्यथा शिष्याय युक्तं ॥ ॥ इति संक्षेपदीक्षा ॥ ॥ स्माप शक्तिक
पि च वेदम्नमश्र्व सा ददत् ॥२७२ तदं श्रुना जिधिं व्याप्य वारं मूलेन केकरे । निधाय शजेयेकेस
पदेशाद्विविधिः ॥२७३ चंद्रसूर्यो यदे तीर्थ सिद्ध क्षेत्रे शिवालये । मंत्र मात्र प्रकथनमुपदेशः स उ
च्यते ॥२७४ ॥ इत्युपदेशः ॥ ॥ द्विविधं स्यात् ॥२७५ ब्रह्मनो न्यासांतरमुपासनं न्यासिनो तरश्री ते

मन्येषां तु त्रयं तथा। २७५ पंचवर्षान्तिकाशक्तिर्विद्यारब्धा समुदाहृता। नादात्मके शिवे परे सं
लय्या त्मानुचिंतनी। २७६ आत्मनस्तत्वचिंतां तु तस्यात्मानुचिंतनं। अनयोरेकया चिंतया तु वा क
तमां तरीं। २७७ द्वयाद्वाराधनैर्बाह्यैर्हृदयस्थस्य तद्दयथा। तदेवा हंस हितायी [illegible] नाशां तेवी
प्रति। २७८ नरहीनानमात्रेण परमेशस्य मंगलो। शाम्भोलिंचं द्वंद्वनेदानहोमादि निर्विना। २७९
स्तोत्रयज्ञिनादि हृद्याभ्यां नत्वनुकुर्यादपि पूजयेद्विपिना नैव कः केन यदितत्स्वचेद्। २८० न
ब्रह्मचारिणो दत्तमधिकारोस्ति नामिनां गृहस्थानां नसर्वेषः कोवादास्पदयोपदेतेर। २८१
नारण्यवासिनां शक्तिर्नतिस्तति कलौ युगे परिव्राड्ध्यानमात्रेण दानहोमादिनिर्विना। २८२ मा १
सर्वदुःखविशोधे वामनुकोलवति नान्यथा। परिव्राड्विरक्तस्य विरक्तस्य गृहीतया [illegible] २८३
पाकेनिमज्जेत् तानुनोकमलानने ध्यानयोगहृदस्थाय मंगले मंगलायिनिः। २८४ स्तो
पकरणैः केर्युद्दहीनानि वा हेणा वानप्रस्थाश्रयतेयो युद्धेवं केशवेरन्वदं। २८५ संसारानि
वृत्तिमिच्छातिक्रमशयनः। कृपालुदाः पालिताः स्युस्तेनवयुद्वरवनाजनी। २८६ आहिंसापरमा १९
र्मतिधामप्रानपदांतिम नाहिंसाव्यतिरेकेण लभ्यं ते तानिमा निवे। २८७ जावेना कल्पोतः पूज

साधनैरेवयुज्यते। न बहिर्योगयुक्तानां मंतरमेषां प्रशस्यते। २८८ आत्मानं संततं रामे सीता
याविहरंतिये। नतेषां दुःकृतं किंचिद्दुःकृतो कानेवापदः। २८९ यतिभिर्नीवितैर्द्धेयैः स्वरूपेपर
मान्बहंततः। संपादितैर्गृहस्थैश्च स एव क्रमतः स्मृतः। २९० इत्युपासनचिंता॥ ॥इति श्रीमत्प
रमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीमत्कुंदवनश्रीचरणशिष्यानंदवनविरचितायां श्रीरामा
र्चनचंद्रिकायां प्रथमः पटलः॥ ॥वदंतितत्त्वविदस्तत्त्वं यज्ज्ञानमद्वयं। ब्रह्मेति परमात्मे
ति भगवन्निति शब्द्यते। तस्योद्दिष्टनामुनयो ज्ञानवैराग्ययुक्तया पश्यंत्यात्मनि चात्मानं त
त्पश्रुतगृहीतया। एतः [illegible] द्विजश्रेष्ठा वर्णाश्रमविभागशः। स्वनुष्ठितस्य धर्मस्य सं
सिद्धिर्हरितोषणी। तस्मादेकेन मनसा भगवान्सात्वतांपतिः श्रोतव्यः कीर्तितव्यश्च ध्ये
यः पूज्यश्च नित्यदा। एषयुक्तब्रह्मसेवी हन्निर्विघ्नेन परिव्रजेत्। दुर्ज्ञेयोह्यरिषड्वर्गो
मुकुन्दे श्रितततोनरोत्। इति नकेर्दोषा॥ विनास्वधर्मं यत्किंचिद्देवताराधनादिकं स मि
रस्येत यस्मात्कृष्णासेकतव्दृर्म्यवत्। इतिस्वधर्मनिषेधो। श्रान्त्येमुहूर्ते [illegible]य चिंतयेद्.

घुनंदनं। रामरामेति रामेति नारकाख्यं परंश्रुतं। श्रीमत्सर्वजियमध्यस्थे हि जयाते विचक्षणाः।
प्रातः स्मरामि दिननायक वंशवीरं बंधवेदांत वंद्यमनयी कृतराजवेषं। वेदस्थित स्मरण रघु
तं स्वजनाभिरामं संसारसर्पगरलोपशमाय रामं। प्रातर्स्मरामि चरितं दुरितं निहंतुं राम
स्पतस्य पलनद्रुतलीलकस्यायः सिंधुबंधकतया नवबंधदत्ता राज्यंतनोति विभीषणस्य
नरस्य। प्रातः करोमि कलिकल्मषनाशकर्ने नवछर्मदं नवधुनं कीकरैपरंमे। ऽपंसः स्थितो
नमुखतोंन चिदात्मकेन रामेणबास्यगुरुदेहवता निवृत्तः। श्लोकत्रयं य पठति प्रभाते श्री
रामचंद्राष्ठित वित्तवृत्तिः ऽप्राप्नोः श्रियं कीर्तिमनंत सौख्यं लब्ध्वा चिरं रामपदं समेति। ऊ
र्ध्वं यकेरात्री चचरेदन्नुवर्नपञ्चपङ्क्तं प्रियाथा पाणिसशांदिताम्नी रजितपञ्चि रातो
याहदिशं ज्ञात्वा। वैसत्पा शूर्पणख्याः प्रियविरहरूपारोपितातो दृश्यिं[illegible]कस्यत्रस्ता हि
दृढसेतुरवलनदहनः कौशलेंद्रो वर्ती [illegible] स्मरणं। सं[illegible]स्तदंन्मुखो हन्यपिच्छि
पुनर्दक्षिणस्यानवीतीकर्ण्यां मूत्रादि शौचं बहिरपसलिलान्तनैलिंगमृदं को पंच पापा नहस्त
रघुनंदनयो।

सप्तचैतद्धृदस्थे द्वियुग्मादिकमात्रद्युतिवनयतिशुस्यात्तदर्द्धं निशायां॥ ॥इति मूत्रोत्सर्ग
शौचविधिः॥ ॥कृत्वालेपादयोश्च विमलमथ जलैस्त्रिः पिबेद्वा [illegible] द्दिः शिरस्यंगुष्ठेष्टेरु
ग्मास्य जलमनिमिषेणाऽनासिकारंध्रयुग्मं ऽपद्युष्टानामिकाभ्यां नयनयुगयुते कर्णयुग्मं क
निष्ठांगुष्ठाभ्यां नाभिदेशं हृदयमथ तलेनांगुलीभिः शिरो सं॥ ॥इत्याचमनविधिः॥ ॥
दंतोच्छ्रेद्यो वितस्त्यान्नवतिपरमिता दन्त[illegible]दिमंत्रात्प्रातः वदनीयादि काष्ठाद्दूरखदिर
पलाशे विनाम्राकं बिल्वैलवैः। भुक्तानागेंद्र[illegible]हिर पिकाशामृते दक्षिणी मंगुलीभिर्नदा
रता[illegible]पर्वएप पिन खलुनवम्पक संक्रांतिपाते॥ ॥ऽपञ्चाध्याय विदधे सोमो राजायमागमत
ममपुत्रं वशांमादस्य ते यश सा च नगेन च॥ इति धावन मंत्रः॥ सर्वाणि खानि संशोध्य शुचिर्द्वा
विशाद्दिशो। स्वस्तिकाद्यासने ध्यायेद्राघवं स्वस्वरूपिणं। ऽपहं रामो न चान्योस्मि ब्रह्मैवाहं
न शोकभाक् सच्चिदानंदरूपोहं नित्यमुक्तस्वभाववान्। इति भावना॥ ॥त्रैलोक्यचैतन्यमया
दिदेव श्रीनाथ विष्णो भवदाज्ञयैव। प्रातः समुत्थाय तव प्रियार्थं संसारयात्रामनुवर्तयिष्ये।

ज्ञानान्निधर्मं न च मे प्रवृत्तिर्जानाम्यधर्मं न च मे निवृत्तिः। केनापि देवेन हृदि स्थितेन य-
था नियुक्तोस्मि तथा करोमि॥ इति प्रार्थना विधिः॥ अथौदशविधानम् कृतेयज्ञलसूत्रके।
यज्ञोपवीतमितिनमंत्रेण धारयेत्सुतं। नन्दक्षिणामिमुखो नाधः। ॐ यीकेशप्रसाधनो स्मृतौ
कास्विगायत्री निबध्नीत शिखां ततः। धौतांबरामिदनौ श्रूष्टं स्नानमाचरेत्तिलो स्तया। नद्या
दितीरमागत्य स्नायात्स्व स्वाविधानुवित्। प्रथौ नेन च बस्त्रेण निच्छामिमिति कीक्रिया ॐ वीन्द्र
फलनेवाघ्नो। तिष्ठतं न वं तिनिष्फलं। धौतोङ्घ्रिपाणिराचांतः ॐ अर्थोसं केल्पमाहत्तः। राम
शीगतया स्नानं करिष्येहं तवाज्ञया। स्नानीस्पाद्धारणा दिहृद सरसिसमुद्रे उद शीवमाहे नू
याबागोरज्जो त्रिजंव तिविपू दितके बत्स्नेवापि मंत्रैः। स्प्रातं च अपीडानु परपयसि सरित्सु त
मंताहु वज्रा सिंहा यावा के के टाचोपरि जलु धिगतां स्नी रञ्जी धांचक्र च्को॥ रव स्थिते पुंडरी की १८
दो मंत्र मूर्तिष्यमुंस्मरेत्। उपने दिव्य सका शवा वासुदेवं चतुर्भुजं। शंखचक्रगदापद्मयुक्तं दे
वनमालिनं। ततो दोदकं ओं धारां निपतं तीस्वमर्द्ध नि। चिंतयेद्ब्रह्मरंध्रेण प्रवेशंती स्वकीं तनुं।

तयासंक्षालयेत्सर्वमंतर्देहगतं मलं। तच्छणाद्विरजो मंत्री जायते स्फटिकोपमः। इदं स्ना
नवरं मंत्रे सहस्रमधिकं स्मृतं। कृत्वादौ वैदिकं स्नानं ततस्तांत्रिकमाचरेत्। विन्यस्यांगे षडंग
नि प्राणायामपुरःसरं। श्री सूर्य मंडलात्तीर्थमाकृष्यांकुशमुद्रया। वमित्यनेन बीजेन व्यकद्वे
तेनावकुंठयेत्। संरक्ष्य स्त्रेण मूलेन मंत्रयेत्त्रिरसिस्व रक्षया। वारित्रिक्षिपं ततः ॐ यादस्त्रेणाप
कसेरक्षया। निमज्ज्य तस्मिन् ध्यायेच्छ्रीरामं शास्त्राज् पन्मनुं ॐ नमः कुर्वे नमुद्रो सन्नधम
ज्ञायाद्वि प्रदत्तः। शालिग्राम शिलातोयं तुलसीगंध मिश्रितं। कृत्वा शरवेन्नामयेत् स्वं शिरः शङ्खे प
न्निजमूर्द्धनि। शालिग्राम शिलातोयं पीत्वा यस्तु स्वमस्तके। प्रक्षेपणं प्रकुर्वीत ब्रह्महा स लिप्य
ते। विष्णुपादोदकं मूर्ध्नि विप्रपादोदकं क्षिपेत्। विरुद्धमाचरेन्मोहात् ब्रह्महासे निगद्यते
हस्थितं याकानि तीर्थानि तानि तिष्ठंति सागरे। सर्वाणि तानि पादे विप्रस्य दक्षिणे। ततः सं
क्षेपतो देवान् ऋषीन् तर्पयेत्पितृन्। पीडयित्वां बरं चारु प्रक्षाल्याचम्य यत्ततः। धारयेद्वाससी
शुद्धे परिधानोत्तरीयके। अच्छिन्नेसदशे शुक्ले ... मत्पीठसंस्थितः। रवद्धवपरिधिः।

यतीनामासनं श्राध्ये कूर्माकारं तु कारयेत्॥ अन्येषां तु यथा वर्ण्यं चतुरस्रं च कारयेत्। गोशकृ
न्मृन्मयं भिन्नं तथा पालाशपिप्पलं। लोहबद्धं सदैवार्कं वर्जयेदासनं बुधः। दानमाचमनं
होमं स्नानं देवतार्चनं। प्रौढपादो न कुर्वीत स्वाध्यायं पितृतर्पणं। अपासनारूढपादस्तु जानुनो
र्वा जंघयोः। कृतावसक्थिको यश्च प्रौढपादः स उच्यते॥ इति स्नानविधिः॥ ॥ केशवाद्यै
स्त्रिभिः पीत्वा द्वाभ्यां प्रक्षालयेत्करौ। द्वाभ्यामोष्ठौ च संमृज्य द्वाभ्यामुन्मार्जनं तथा। एकेन स
व्यहस्तेन पादावपि [illegible] ततः। संप्रोक्षयेत्कं मूर्द्धानं ततः संकर्षणादिभिः। अपास्यनासा
दिकं स्पृश्य नाभ्यंके [illegible] तु अंसं स्पृशेत्। एवमाचमनं कृत्वा साक्षान्नारायणो भवेत्॥ केशवेना
रायणमाधवगोविंदविष्णुमधुसूदनत्रिविक्रमवामनश्रीधरहृषीकेशपद्मनाभदामोदर
वासुदेवसंकर्षणप्रद्युम्नानिरुद्धपुरुषोत्तम अधोक्षज नारसिंह अच्युत जनार्दन उपेंद्र १९
हरिकृष्ण स्वधीनामांते नमिति॥ इति वैष्णवमाचमनं॥ ॥ ललाटे केशवं ध्यायेन्नारायण
मथोदरे। माधवं हृदये ध्यायेद्गोविंदं कंठकूपके। उदरे दक्षिणे पार्श्वे विष्णुं चानुविचिंतयेत्॥

तत्पार्श्वे बाहुमध्ये तु चिंतयेन्मधुसूदनं। त्रिविक्रमं चतुस्कंधे वामपार्श्वे तु वामनं। श्रीधरं ब
ह्मके वामे हृषीकेशं तु कंधरे। अपरे पद्मनाभं स्यात् हृदके दामोदरं स्मरेत्। तत्क्षालनतोयेन वासुदे
वं तु मूर्द्धनि। दक्षिणे तु करे विप्रो बिभृयाद्वै सुदर्शनं। पद्मं मस्तकस्य परेथ शंखं कंठे गदां तथा।
ललाटे तु गदां धार्या मूर्ध्नि चापं शरं तथा। नंदकं चैव हृन्मध्ये शंखचक्रे भुजद्वये। शंखचक्रौ वि
नो विप्रः श्मशाने म्रियते यदि चेत्। प्रयागे योगिनः प्रोक्ता सा गतिस्तस्य नारद॥ इति तिलकधा
रणं॥ ॥ निष्पीडयित्वा वस्त्रं तु पश्चाद्धौतं समाचरेत्। अन्यथा कुरुते यस्तु स्नानं तस्याफलं भ
वेत्। वस्त्रं त्रिगुणितं यस्तु निष्पीडयति मूढधीः। वृथा स्नानं भवेत्तस्य निष्पीडयति यो भु
वि। रामं लक्ष्मणं भरतं च वा रामसंध्यां समाचरेत्। सायं प्रातश्च मध्याह्ने रामं ध्यात्वा जपेत्।
रामं नत्वा गुरुं नत्वा स्नानं कृत्वा सुपुष्पधारकान्। मुक्तातथैव पादौ रामं स्मृत्वा रह विप्रा
त्। ओं इत्याद्योदयात् [illegible] द्विवा निशि। नवेन [illegible] द्वितीयावद्धे [illegible] दिनियथा।
देवस्तां तत् कुर्यात्तन्नामभिर्मंत्रैः सत्सत्कृत्य दद्याद्दानं यथाशक्ति पात्रे रामपरे तथा। अथ

मं॰मः पञ्चभिर्द्विः कन्यकाचरजस्वला। दृष्टताचसुनिर्माल्याद्देतिञ्चणंच्छ्रुराकृती ॥ इति
दिनाद्यनागकृत्यविधिः ॥ ॥ दिवसस्य द्वितीयेंशे वेदस्याभ्यसनं चरेत्। मीमांसार्थबोध
र्माधर्मशास्त्रादीनामपि द्विजः। सालंकारः समुमनाः संपश्येन्नेत्राष्टकं। गोत्रविप्राश्च दे
मध्याह्नमपि स्नेदन्तपानिविं ॥ इति द्वितीयदिननागकृत्यविधिः ॥ विभागेक्ष्मस्तृतीयेउपोष्य
वर्गं तु पोषितं देशशास्त्रविरुद्धेन द्रविणेन कर्मणा र्जयेत्। चतामृतेनानांचोजीवेतमृतेन मृ
मृतेन वा सत्यानृताभ्यामिति वा नश्ववृत्त्या कथंचन। ऋतमुञ्छशिलं प्रोक्तं अमृतं तदयाचितं
मृतं तु नित्ययाच्ञा स्यात्प्रमृतं कर्षणं स्मृतं। सत्यानृतं तु वाणिज्यं स्मृतं इति नीचसेवनं। श्ववा
श्ववृत्तिर्विरुक्ता न सम्यक् तेन दाहृतं। स्वच्छंदचरितः केसविक्रीता गुणकः सेवकः। पत्नीक
यात्मनः प्राणान्निर्वर्तते द्विजाधमाः। तेषां कुरात्मनामन्नं भुक्त्वा चान्द्रायणं चरेत्। उपनपके
श्चुद्वौ नागो दृष्टेन्मेत्रीजपन्मृत्युं। रामाशीकृतविश्वासो दातासर्वस्वरायतः ॥ इति तृतीयदि २०
ननागकृत्यविधिः ४ ॥ उपदधाक्षौ विभक्तस्य चतुर्थांशे यथा द्विजः। कार्यान्मा धर्मद्धिकौ